

Het verbaast mij dat in de formule voor de stemwaarde van het kiescollege niet-ingezetenen gerekend wordt met de verhouding tussen het aantal inwoners en het aantal kiesgerechtigden in *Nederland*, waar per definitie geen niet-ingezetenen wonen.

Als we voor het gemak de gezamenlijke niet-ingezetenen als inwoners van een denkbeeldige provincie buiten Nederland zien, zou op dezelfde manier bijvoorbeeld in de berekening van de stemwaarde voor Zuid-Holland de verhouding inwoners/kiesgerechtigden in het gebied *buiten* Zuid-Holland (alle overige "echte" provincies + niet-ingezetenen) moeten worden betrokken. Deze keuze komt merkwaardig op mij over en strookt ook niet met de praktijk: in werkelijkheid wordt voor de "echte" provincies het aantal kiesgerechtigden vervangen door het aantal inwoners (dus impliciet vermenigvuldigd met de verhouding inwoners/kiesgerechtigden) *binnen* de provinciegrenzen.

Ik begrijp uit de rest van de tekst dat voor de hier voorgestelde constructie gekozen is omdat het aantal inwoners van de "provincie" der niet-ingezetenen niet goed vast te stellen is, en dat daarom als beste schatting voor de onbekende verhouding inwoners/kiesgerechtigden de overeenkomstige verhouding voor Nederland wordt gehanteerd.

Als dat zo is, dan is daarmee impliciet gezegd dat de verhouding inwoners/kiesgerechtigden verondersteld wordt voor elke provincie (echt of denkbeeldig) gelijk te zijn. En daaruit volgt dan weer dat je net zo goed met het aantal kiesgerechtigden kunt rekenen in plaats van het aantal inwoners. Uiteindelijk draait het om de verhouding tussen de stemwaardes, en daar verandert niets aan als je elke stemwaarde door dezelfde factor deelt.

Op <https://www.raadvanstate.nl/@121418/w04-20-0191-vo/> lees ik:

2. Grondwettelijk kader

De volgende grondwettelijke bepalingen zijn relevant als het gaat om de wijze van verkiezing van de Eerste Kamer:

Artikel 4

Iedere Nederlander heeft gelijkelijk recht de leden van algemeen vertegenwoordigende organen te verkiezen alsmede tot lid van deze organen te worden verkozen, behoudens bij de wet gestelde beperkingen en uitzonderingen.

[...]

Artikel 4 beoogt met het woord 'gelijkelijk' te regelen dat de stem van iedere kiesgerechtigde even zwaar meetelt bij de verkiezing.

Dit lijkt mij een reden te meer om voor de berekening van de stemwaarde, zowel voor de niet-ingezetenen als voor de "echte" provincies, niet naar het aantal inwoners maar naar het aantal kiesgerechtigden te kijken. In de praktijk zal de verhouding inwoners/kiesgerechtigden immers niet voor elk kiescollege exact gelijk zijn. Als je de oorspronkelijk even zware stemmen van de kiesgerechtigden met verschillende verhoudingsgetallen verzwaart, tellen ze per saldo niet allemaal even zwaar mee.

Gedachte-experiment: laat kort na de Provinciale Statenverkiezingen alle inwoners van Nederland naar Zuid-Holland verhuizen. Schrijf direct daarna nieuwe Provinciale Statenverkiezingen uit. Als elke kiesgerechtigde dezelfde stem uitbrengt als de vorige keer (of net als de vorige keer besluit

weg te blijven), leidt dit uiteindelijk tot een andere zetelverdeling in de Eerste Kamer, aangezien elke uitgebrachte stem nu doorwerkt met hetzelfde, nieuwe stemgewicht van Zuid-Holland in plaats van het niet voor iedereen gelijke, vorige stemgewicht van de provincie waar men vandaan is verhuisd. Na de denkbeeldige verhuizing is in de doorwerking van de uitgebrachte stemmen ondubbelzinnig voldaan aan artikel 4 van de Grondwet. Het valt niet vol te houden dat ook de feitelijke gang van zaken, die leidt tot een afwijkende zetelverdeling, strookt met dit artikel.

Kortom, wie niet kiesgerechtigd is, hoort geen invloed op de zetelverdeling van de Eerste Kamer te hebben. Ook niet door via een wiskundige formule wat extra stemgewicht in de schaal te leggen, en al helemaal niet op een manier die niet invariant is onder verhuizingen.

Tot slot kan bij de hierboven aangehaalde uitleg van de Raad van State, "Artikel 4 beoogt met het woord 'gelijkelijk' te regelen dat de stem van iedere kiesgerechtigde even zwaar meetelt bij de verkiezing", nog de vraag gesteld worden of een kiesgerechtigde die geen stem heeft uitgebracht wel bij de berekening van de stemwaarde moet worden meegeteld. Ik denk zelf van niet, want wat kan de betekenis zijn van 'de stem' van een kiesgerechtigde die geen stem heeft uitgebracht? We zien dit ook terug in de praktijk dat na een verkiezing bij de zetelverdeling geen zetels leeg blijven om de niet uitgebrachte stemmen te weerspiegelen. Een kiesgerechtigde die geen stem uitbrengt, plaatst zichzelf buiten de discussie waar de verkiezing over gaat.

Kortom, de stemwaarde zou zowel voor het kiescollege niet-ingezetenen als voor het kiescollege van elke provincie gebaseerd moeten zijn op het aantal feitelijk (door niet-ingezetenen resp. inwoners van de betreffende provincie) uitgebrachte stemmen.

(En als we het toch over de berekening van de stemwaarde hebben: waarom wordt er eigenlijk afgerond op een geheel getal? Bij zetelverdeling is afronden wenselijk vanwege de folklore om de verhoudingen tussen de uitgebrachte aantallen stemmen te visualiseren in de vorm van natuurlijke personen in plaats van gewoon op een bierviltje te noteren hoeveel kiezers een partij ook weer vertegenwoordigt. Maar de stemwaarde wordt niet gevisualiseerd, er wordt alleen mee gerekend. Er is dus geen reden om af te ronden en daarmee de precisie te verminderen.

Maar goed, rekenkundig afronden is nog altijd beter dan het gedoe met restzetels, wat (bij het systeem met grootste gemiddeldes) per saldo neerkomt op stemmen weggooien, in strijd met het principe van evenredige vertegenwoordiging. Zie bijvoorbeeld de uitslag van de recentste Eerste Kamerverkiezingen: gooi van elke partij 1080 stemmen op die partij weg, deel het overblijvende aantal door 2160 en rond rekenkundig af, dan kom je precies uit op de feitelijke zetelverdeling. (Ik ga uit van de informatie op <https://www.verkiezingsuitslagen.nl/verkiezingen/detail/EK20190527>.)

Als argument om het principe van evenredige vertegenwoordiging te schenden, wordt wel aangevoerd dat extra zetels voor de grote partijen ten koste van de kleine goed is voor de stabiliteit van de regering en tegen versplintering. Als dat wenselijk is, waarom dan niet gekozen voor een systeem waarbij je van elke partij nog veel meer stemmen weggooit? Expliciet een aantal stemmen weggooien, als schuifregelaar om de gewenste hoeveelheid macht naar de grote partijen te verleggen, en daarna delen door een geschikte kiesdeler en rekenkundig afronden, is veel inzichtelijker dan de huidige methodiek en past dus beter bij de gewenste open bestuurscultuur.

En over die open bestuurscultuur gesproken: het is helemaal niet slecht als de regering extra stabiliteit moet ontfangen aan overleg met de Kamer in plaats van aan zetels die bij andersdenkenden zijn weggenomen. Dus misschien toch maar 0 stemmen weggooien alvorens rekenkundig af te ronden. Je kunt de schuifregelaar zelfs de andere kant op gebruiken, door elke partij een vast aantal stemmen cadeau te doen en daarmee de kleine partijen te versterken ten koste van de grote, maar dat gaat mij persoonlijk te ver.)